

Ta večna zakotna poniglavost

Gerhart Hauptmann: *Rose Bernd*, **SLG** Celje, režija Mateja Kolečnik, ogled premiere 7. maja

MELITA FORSTNERIČ HAJNŠEK

Celjsko gledališče se je letos specializiralo na nobelovce in po Haroldu Pinterju tokrat uprizorilo še Gerharta Hauptmanna, nemškega Nobelovega nagrajenca za književnost iz daljnega leta 1912.

Režiserka **Mateja Kolečnik** je v uprizorjanju naturalistične Hauptmannove igre iz leta 1903 (prvič in zadnjič uprizorjene na naših odrih pred 95 leti) vnovič demonstrirala osupljivo vsestransko perfekcijo odrskega dogodka - ob maksimalnem spoštovanju avtentičnega teksta. Ta njena zvestoba predlogi ali pač spoštovanje do nje postaja - prebanalno zveni sicer - njen zaščitni znak. Verjame, pravi, v relevantnost dramatike, ki živi neomajno že stoletja in jo prireja uprizoritvenim strategijam in percepciji današnjosti. Taki so bili oba Ibsena v mariborski Drami pa zadnji Bernhard v kranjskem teatru letos ...

Rose Bernd je popolna predstava. Popolnost je v vseh odrskih elementih - od scene **Marka Japlja**, kostuma **Alana Hranitelja** do glasbene opreme **Simona Dvoršaka**, dramaturgije **Nike Leskovšek**, koreografije **Magdalene Reiter**. Pripomore tudi svež, glede na jezikovno lego silno domišljen prevod **Mojce Kranjc**. Osvetlitvena kompozicija predstave posamezne prizore spreminja v sugestivne ekspresionistične slike, temno zasenčene, s poudarjenimi robovi.

Redkokdaj se vse tako učinkovito, harmonično zlije, kot se je v tej zgodbi o dekletu, ujetem v razvpite determinante naturalizma Hyppolita Taina - dednost, okolje, čas. Spomnimo se Zolajeve Nane ali pri nas pač Govekarjeve Tončke.

Hauptmann je dramo zasnoval, ko je bil porotnik na sodišču in se je srečal s primerom detomorilke Hedwig Otte. Od maja do septembra jo je pisal in tudi njegova kmetska igra se ravna po setvenem koledarju. Napisana je v šlezjskem dialektu, prevajalka se je funkcionalno odločila "za rahlo znižano različico splošno pogovorne-

ga jezika", ki je prvi pogoj, da so jezikovne in vse druge lege prepričljive v svojem naturalističnem kontekstu. To je pomembnejše, kot se zdi na prvi pogled. In večja prevajalska svoboda zadnjih desetletij je temeljno osvobodila tudi slovenski teater. Ali je bilo obratno. Pri čemer je pri Kolečnikovi razmerje med originalom in prevodom, prav zaradi relativne zvestobe predlogi, še toliko občutljivejše. Če bi predstavo odigrali v kateremkoli dialektu, bi učinkovala komično, to pa bi bilo najbolj zgrešeno. Prevajalka in režiserka sta tudi tukaj dokazali popolno spoštovanje vseh prvin igre.

Rose (odlična, pretresljiva **Liza Marija Grašič**) je zdravo, lepo kmečko dekle iz pobožne družine z avtoritarnim očetom (**Bojan Umek**), brez matere, ujeta med prepovedano ljubezen s poročenim županom Flammom (dominanten **Andrej Murenc**) in nasiljem posiljevalca Streckmanna (sugestivno srhljiv **Igor Žužek**). Tukaj je še ženin, božjastni, a situirani Keil (**Aljoša Koltak**, ves spotegnjen vase), tisti, ki naj bi rešil očetove probleme s prihodnostjo in hčeriniim načetim slovesom. Prizadeti sin, Rosin brat Martin, je ključna, odlična miniaturni **Davida Čeha**. Brutalna, primitivna vaška skupnost, uprizorjena v izjemnem zboru, ki od časa do časa po diagonali - izvrstno ubrano, večglasno - pojoč prečka sceno, javno linča "grešno" dekle. Odločitev za detomor in krivo prisego na sodišču je neizbežna, posebej v naturalističnih okvirih časa, v katerem je igra nastala.

Izrazit je lik Flimmov invalidne, prizadete žene, ki izgubi otroka (gibalno in izrazno silovita **Pia Zemljič**, ki bravurozno izpelje transformacijo od sočutja do privoščljivega gnusa).

Središče dogajanja je vaški studenec, v predstavi navaden star umivalnik, ob katerem se dogaja vse, od umivanja po aktu do oskrbe vaške skupnosti z vodo ...

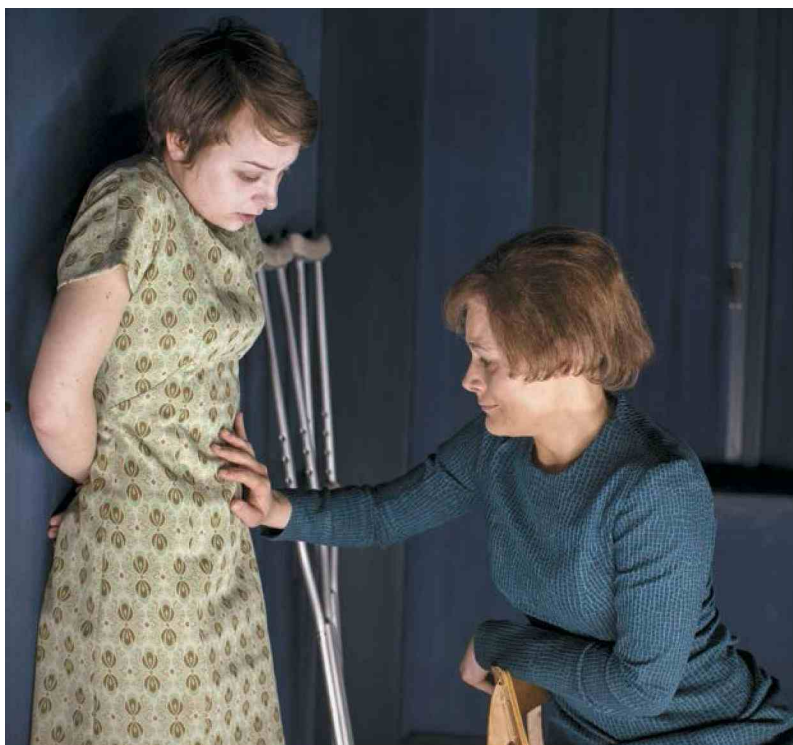
Rosina družbena nesprejemljivost in ranljivost vodita v neizbežen propad, sprva latentno, potem pa oprijemljivi-

vo nasilje se stopnjuje, tiktaka v ritmu peklenskega stroja ali (pod) alpske poskočnice. V zadnjem prizoru slišimo, groteskno opominjač na tu in zdaj, v naš, podalpski DNK odtisnjene Avsenike. V zboru delavcev, hlapcev in dekel so uokvirjeni v sliko okna, pojoč komorno utišano Zvezde na nebu žare. Z refrenom, tako mnogopomenkim, "Srečni smo, če smo doma". A kakšen, za božjo voljo, je ta srečni dom? Sprevržen v marsičem, defekten, sovražen, topoumen ... Ta domačija, zakotna vas - lokalna ali globalna, vseeno - je vir vsega zla. Pobožnjakarska je, zacuknjena, poniglava, privoščljiva. Prav taka, kot so danes večinska odzivanja na drugega, drugačnega, tistega, ki vstopa v ozkost teh na površini tako idiličnih prostorov in moti provinci- alni red. Pa naj bo begunec ali istospolno usmerjeni ali ... Ulica (vas) se postavlja s svojimi sprevrženimi zakoni nad vse in vsakogar. Še najmanj pa je pravičen in objektivni razsodnik. Brezobzirnost in sovražnost sta temeljni prvini obnašanja v takih sredinah, in če so (pod)alpske, so še posebej zožene, samopašne in zacuknjene, dušebrižniške, polne nasilja in incestoidnosti. *Rose Bernd* ni kriminalna drama o detomoru, temveč o smrtonosnosti okolja, ki privede do zavržnega, skrajnega dejanja. Vas, v kateri, kot pravi dramaturginja, "zahrbtno vztraja nekaj neizkorenljivo univerzalnega", je kriva za smrt. Vaščani so vsi enaki, z enakimi lasuljami, enako topo(umno) gledajo v svet. Najsugestivnejša je scena, ko izbljuvajo vsak svoj molek ali rožni venec. Prav ta zbor je glasnik vsega hudega in zlega. In te globalne vasi danes morajo prevzemati odgovornost za vse deto(um)ore in mrtvaške pleske skozi čas.

Rose Bernd je popolna predstava. Popolnost je v vseh odrskih elementih

Liza Marija Grašič kot Rose Bernd, v ozadju Barabara Medvešček, Tanja Potočnik, Manca Ogorevc, Pia Zemljič, Damjan M. Trbovc in David Čeh Foto: Uroš HOČEVAR

Liza Marija Grašič in Pia Zemljič v drami Rose Bernd Foto: Uroš HOČEVAR